

Akademia Wychowania Fizycznego J. Piłsudskiego w Warszawie
Zamiejscowy Wydział Wychowania Fizycznego w Białej Podlaskiej
Katedra Biologii i Higieny, Zakład Rozwoju Biologicznego Człowieka
Józef Piłsudski Academy of Physical Education in Warsaw
Filial of Physical Education in Biała Podlaska
Department of Biology and Hygiene

ADAM WILCZEWSKI, AGNIESZKA DMITRUK,
HELENA POPLAWSKA, DOROTA OLSZEWSKA

*Urbanization of place of living and its influence on menarche age of girls
from Southern Podlasie*

**Urbanizacja miejsca zamieszkania a wiek menarche dziewcząt z Południowego
Podlasia**

Tempo rozwoju biologicznego dzieci i młodzieży mimo genetycznej determinacji uwarunkowane jest również przez szereg czynników środowiskowych. W wielu pracach różnych autorów dostrzegamy analizę tempa rozwoju fizycznego czy dojrzałości płciowej od czynników rodzinnych takich, jak: wielkość rodziny, poziom wykształcenia rodziców czy usytuowanie rodziny na drabinie stratyfikacji społecznych [1,2,7,9,10]. Jedną z najczęściej opisywanych zmiennych społecznych warunkujących tempo rozwoju biologicznego jest urbanizacja miejsca zamieszkania [4,5,9,11].

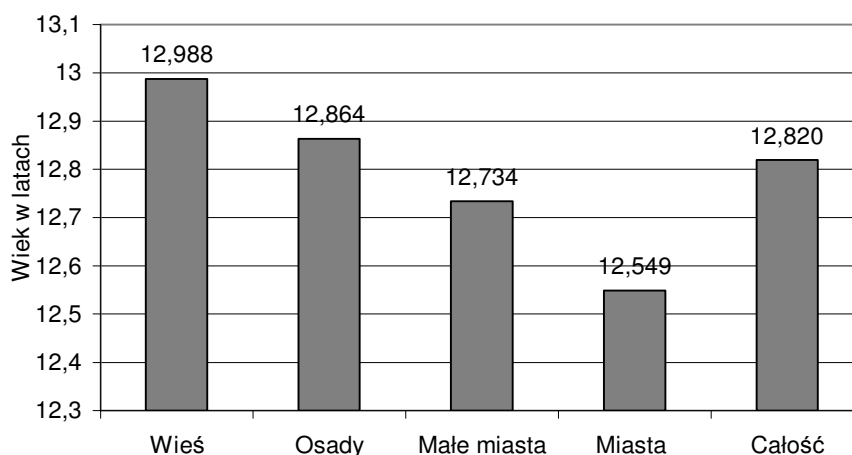
Z prac między innymi Mierzejewskiej, Łuczak (1993) czy Hulanickiej (1994) dowiadujemy się o różnicach w tempie rozwoju pomiędzy młodzieżą wiejską a miejską. Jednym z najczulszych wskaźników oceniających dystanse dzielące młodzież z różnych środowisk jest średni wiek menarche.

Południowe Podlasie jest typowo rolniczym regionem Polski, pozbawionym dużych skupisk miejskich. Największym miastem w tym regionie jest 60-tysięczna Biała Podlaska. Znajduje się też na tym terenie kilka miast, w których mieszka od 10 tys. do 30 tys. mieszkańców, takich jak Międzyrzec Podlaski, Radzyń Podlaski czy Parczew. Siedzibami gmin są przeważnie osady nie przekraczające 3 tys. mieszkańców. Większość ludności Południowego Podlasia to mieszkańcy osad i wiosek.

Celem prezentowanej pracy jest analiza średniego wieku menarche dziewcząt z Południowego Podlasia na tle rówieśniczek z innych regionów Polski. Przedstawione zostaną także dystanse dzielące dziewczęta wychowujące się w środowisku wiejskim, małomiasteczkowym i miejskim.

MATERIAŁ I METODY BADAŃ

Badaniami przeprowadzonymi w miesiącu wrześniu i październiku 2000 roku objęto 6930 dziewcząt w wieku 7-19 lat. Badanie te są kontynuacją prowadzonych od 1980 roku obserwacji środowiskowych uwarunkowań rozwoju dzieci i młodzieży z dawnego województwa białkopodlaskiego. Z badań ankietowych wybrano informacje pozwalające określić miejsce zamieszkania badanych dziewcząt. W oparciu o uzyskane informacje metodą „status quo” określono procent miesiączkujących dziewcząt w poszczególnych grupach wiekowych, a metodą probitową wg Finney’a (1952) obliczono średni wiek menarche dla poszczególnych grup. Badane dziewczęta zaszerogowano do czterech grup w zależności od wielkości miejsca zamieszkania. Do grupy pierwszej zakwalifikowano dziewczęta mieszkające w środowisku wiejskim, grupę drugą stanowiły badane mieszkające w osadach będących najczęściej siedzibą gmin. Grupa trzecia to dziewczęta mieszkające w małych nie przekraczających 10

Rycina 2. Średni wiek menarche dziewcząt z Południowego Podlasia w zależności od miejsca zamieszkania

Najpóźniej zgodnie z oczekiwaniami oraz doniesieniami innych autorów [4, 5, 6, 8] miesiączkują dziewczęta wiejskie dopiero w wieku 12,988 (S=1,103) lat, szybciej bo w wieku 12,864 (S=1,068) lat miesiączkują dziewczęta mieszkające w małych osadach. W podobnym tempie i o ponad 0,1 roku szybciej miesiączkują dziewczęta z małych miast, średni wiek menarche w tej grupie wynosi 12,734 (S=0,852). Zdecydowanie najszybciej średni wiek menarche pojawia się wśród dziewcząt miejskich gdyż jest już w wieku 12,549 (S=1,216) lat, a więc na zbliżonym poziomie do wieku miesiączkowania dziewcząt z Mazowsza (12,55). Różnica pomiędzy dziewczętami wiejskimi i miejskimi sięga aż 0,439 roku, mimo iż dysproporcje pomiędzy poziomem urbanizacji środowisk na Południowym Podlasiu są niewielkie.

WNIOSKI

1. Miesiączkowanie dziewcząt z Południowego Podlasia nie odbiega od poziomu miesiączkowania dziewcząt ze wschodnich regionów kraju. Jest zdecydowanie późniejsze od miesiączkowania rówieśniczek z Mazowsza czy południowo-zachodniej Polski, ale też badane dziewczęta w tym rankingu nie zajmują ostatniego miejsca w kraju.
2. Nawet nieduże zróżnicowanie warunków środowiskowych będących efektem subtelnych różnic w poziomie urbanizacji miejsca zamieszkania powoduje wyraźne różnice w wieku występowania średniego wieku menarche i pierwszej miesiączki.

PIŚMIENNICTWO

1. Charzewska J. i wsp., Wiek menarche dziewcząt warszawskich 1976-1986. Wychowanie Fizyczne i Sport 1991, 2:15-19.
2. Charzewski J. i wsp., Wiek menarche dziewcząt warszawskich 1986-1997. Wychowanie Fizyczne i Sport 1998, 1:61-67.
3. Hulanicka B., Kolasa E., Waliszko A., Dziewczęta z Górnego Śląska. Monografie Zakładu Antropologii PAN, 1994, Wrocław.
4. Kowalska J., Wiek i pora menarche u kobiet miejskich i wiejskich. Prace i Materiały Naukowe, J.M.D., 1966, 8:69-77.
5. Krakowiak H., Bożiłow W., Nowak D., Dojrzwianie płciowe dziewcząt z miast i wsi regionu bydgoskiego. Scripta Periodica, 2000, Vol.III, Supl. 1/1, 2: 291-297.

6. Łaska-Mierzejewska T., Łuczak E., Biologiczne mierniki sytuacji społeczno-ekonomicznej ludności wiejskiej w Polsce w latach 1967, 1977, 1987. Monografie Zakładu Antropologii PAN, 1993 Wrocław.
7. Piasecki E., Waliszko A., Zmienność wieku menarche dziewcząt wrocławskich w zależności od wielkości rodzin. Materiały i Prace Antropologiczne, 1995, 8:103-114.
8. Przewęda R., Dobosz J., Kondycja fizyczna polskiej młodzieży. Studia i Monografie, AWF, Warszawa 2003.
9. Skład M., Wybrane wskaźniki rozwoju biologicznego dziewcząt i chłopców wiejskich z Podlasia. IWFIS Biała Podlaska, 2000, 336 s.
10. Wilczewski A., Środowiskowe uwarunkowania wieku menarche dziewcząt ze wschodnich regionów Polski. Scripta Periodica, 2000, Vol.III, Supl.1/2, 472-480.
11. Żarów R. i wsp., Wiek menarche a wielkość dorastania wysokości ciała dziewcząt. *Pediatrics Polska*, 2003, 78, 2:111-115.

STRESZCZENIE

Celem pracy jest analiza średniego wieku menarche dziewcząt z Południowego Podlasia na tle rówieśniczek z innych regionów kraju. Przedstawione zostaną także dysproporcje pomiędzy średnim wiekiem menarche dziewcząt wychowujących się w środowisku wiejskim, małomiasteczkowym i miejskim. Badania przeprowadzono we wrześniu i październiku 2000 roku, objęto nimi 6930 dziewcząt w wieku 7-19 lat. Metodą ankietową zebrano informacje dotyczące miejsca zamieszkania oraz miesiączkowania przez badane dziewczęta. Metodą „status quo” obliczono procent miesiączkujących dziewcząt w poszczególnych grupach wiekowych, a metodą probitów wg Finney’a (1952) obliczono średni wiek menarche dla poszczególnych grup. Badane dziewczęta miesiączkują średnio w wieku 12,820 lat a więc na poziomie dziewcząt lubelskich (12,83) i podlaskich (12,82), ustępują dziewczętom z Mazowsza (12,55) i południowo-zachodniej Polski (Dolny Śląsk – 12,66, Opolszczyzna 12,68). Z badań wynika, iż nawet niewielkie różnice w stopniu zurbanizowania miejsca zamieszkania powodują dysproporcje w wieku pojawienia się pierwszej miesiączki, a różnica pomiędzy dziewczętami wiejskimi i miejskimi sięgają aż 0,439 roku, jest więc bardzo duża jak na jednorodny charakter regionu.

ABSTRACT

The aim of the presented research is to analyze the average menarche age of girls from Southern Podlasie on the background of girls of the same age that come from other regions in Poland. The disproportions in the average menarche age of girls that come from rural, small town and town environments. The research took place in September and October 2000 and covered 6930 girls 7-19 years of age. Using the questionnaire method the data was compiled about the place of living and menstruating of the girls surveyed. “Status quo” method was used to calculate the percentage of menstruating girls in particular age groups and probits method (Finney 1957) was used to define the average menarche age in particular groups of girls. The girls surveyed started menstruating at the average age of 12,820 years thus they are on the same level as girls from Lublin region (12,83) and Podlasie region (12,82), but their level is worse than in girls from Mazowsze (12,55) and regions in the southern west of Poland (Dolny Śląsk – 12,55 and Opolszczyzna – 12,68). The research results prove that even small differences in urbanization of the place of living cause disproportions in menarche age, where the difference between rural and town girls reached dup to 0,439 year and this difference should be considered huge when we take into the consideration homogeneous character of the region.